

Kazatelna Svobodného Bratrství 8.

Domysleme své osvobození.

(Z přednášky dr. N. F. Čapka přednesené 25. ledna 1925 ve velkém sále Slovanského ostrova v Praze a opakované 27. ledna ve velkém sále v Heinovce).

Naše osvobození jsme až dosud nedokončili; to je všeobecně uznávaný fakt. Ale my jsme to své osvobození až dosud ani nedomyslili. Nebudu se zabývatí otázkou, jak dalece jsme domysleli naše osvobození v ohledu politickém, to je věc sama pro sebe. Mým úkolem bude zabývatí se otázkou, zda-li jsme domyslili své osvobození kulturně. A tu si dovolím s největší určitostí tvrditi, že jsme je až dosud nedomysleli a z toho důvodu ani řádně nezačali. Byli jsme příliš zabráni otázkami národními a politickými — a to, co bylo vykonáno kulturně, dělo a děje se dosud také jen pod zorným úhlem národnosti a politiky. Ať sebe více se u nás píše a mluví o kulturních a speciálně náboženských otázkách, má to vždy zahrocení více méně politické a obmezené teritoriální, kdežto kultura je něco, co v té chvíli umírá, jakmile se zastaví u jakýchkoli časných nebo politických hranic. To platí ještě více o náboženství. Náboženství, které by bylo jen pro Čechy, bylo by něco tak absurdního a protikladného, jako nauka o hvězdách, která by v Čechách byla pravdivá, ale za hranicemi musela býti měněna.

Nepopírám, že náboženské smýšlení má ohromný vliv na politický a národní život a že není lhostejné pro národ a jeho vývoj, jaké náboženské směry převládají. Už Havlíček nás učil, že církevní absolutism je poduškou světského. A také podle Masaryka, absolutism se všade opíral o historicky dané náboženství.

Otázka poměru k církvím, jakožto dosavadním nositelkám historického náboženství, je tím palčivější, že jak se

věci až dosud u nás mají, všichni občané jsou nuceni platit na propagaci a udržování věr a věcí, které jsou proti jejich svědomí a které dle jejich přesvědčení poškozují stát, ohrožují jeho svobodný vývoj a vyvolávají vždy nové nespokojenosti.

A protože se vždy nedostává na invalidy, nemocné, práce neschopné a jiné potřebné, je tím více litovati, že z peněz poplatníků vydávají se značné sumy na pomp a lesk bobatých představitelů středověkého církevního absolutismu.

Domyslet naše osvobození v ohledu náboženském, k tomu nepostačí odluka církve od státu, k tomu je zapotřebí mnohem víc – a to víc je možno vykonati bez ohledu na to, jak brzy naši politikové tu rozluku provedou.

Nepostačí odcírkevnit stát. Je nejvyšší čas, aby samo náboženství bylo odcírkevněno, odpolitisováno a všech kouzel, pověr a příživníků zbaveno. Teprve potom bude to náboženství, v kterém se volně dýchá, které je posvěcením všedního života a kulturním kvasem celému národu.

Nemám na mysli žádnou frázi o odcírkevnění, žádné povídání. Vyslovení požadavku odcírkevnění je činem, který další činy bude rodit. Dobře vím, že se tím tak mnohým nezavděčím, ale není v mé moci, abych zadržel, co muselo být vysloveno a také započato.

Požadavek, aby náboženství bylo odcírkevněno, je odůvodněn jednou velikou skutečností, totiž, že církve se přežily. Přežily se vlastně již před sto lety, ale myslelo se, že s církvemi se přežilo i náboženství. To byl blud. Náboženství se nemůže přežít, protože člověk jest v svých duševních hlubinách bytostí náboženskou a je-li zdravým, normálním, harmonickým, nemůže být než náboženským, bez ohledu v jaké formě své náboženství vyjadřuje. Formy jsou přechodné, měnivé a odpovídají vždy stupni kultury a vzdělanosti, ale podstata zůstává. Formou jsou také církve.

Často bylo náboženství stotožňováno s církvemi a myslelo se, že náboženství bez církví není myslitelné. A co vidíme dnes? Že náboženství v církvích upadá a probouzí se mimo církve. Tento zajímavý zjev lze pozorovati ve všech kulturních zemích a mohl bych pro to uvést mnoho dokladů.

Nejcírkevovější zemí je dnes beze sporu Amerika. Tam je církví v poměru k počtu obyvatelstva nejmíc – a ame-

rické kostely jsou po většině prázdné. Mládež se jim vyhýbá. Úspěch vykazují jen směry, které se více neb méně odcírkevnilly a odpolitisovaly.

U nás by se zdálo, že jsme zemí, kde církevnictví má nejpožehnanější půdu, protože poměrně mnoho našich občanů měnilo v poslední době církevní příslušnost, tedy vykazovalo jakýsi náboženský ruch. To nám však nepovídá nic o pohnutkách, proč se tak dělo. Kdyby to byl výsledek čistě náboženského hnutí, museli bychom viděti v literatuře, která jménem té či oné církve nebo aspoň v jejím lůně vytryskla. K takové literatuře nesměli bychom ovšem počítati nic, co se týká jen národnosti, jen církevního zřízení nebo jen obvyklé příručkové a běžné vzdělávací literatury církevní. Muselo by to býti něco původního, svěžího, co vytrysklo z duše lidu, co nebylo objednáno, co není jen o b r a n o u, ale činorodým výbojem: jestli taková literatura tu je, velmi rád bych o ní slyšel. Já o ní nevím.

A přece nebylo od dob husitských tolik o náboženství psáno, jako dnes! Jedna kniha stíhá druhou. Všechny vroucně a z vnitřního popudu pisatelů propagují náboženství – ale všechny stojí na půdě necírkevní a proficírkevní. (Malý, Kozák, Weinzettl, Gama, Rádl, Masaryk atd.)

Kdyby církve, ať kterákoli, měly dost vnitřní, náboženské síly a přitažlivosti, musily by přivábiti lid pravidelným, prostým projevem svého kultu nebo učení. Toho však nenacházíme. Lid se vždy sejde, kde je nějaká podívaná, kde je něco nevidaného, kde se jedná o nějaké mimořádné projevy – o těch nemluvíme. Církve přitahují lid téměř výlučně prostředky mimořádnými, při kterých náboženský cit se uplatňuje na místě podřadném.

Je možné změnit církevní příslušnost také ze vzdoru, z politických pohnutek. Je dále možno dovolávati se Husa, aniž by člověk věděl proč a v čem se ho dovolává. Je možno dáti si jméno českého bratra pro to krásné jméno. »Evangelické církve přijaly historická vyznání víry, která jim dovolují prohlásiti se za potomky a pokračovatele českých bratří. V podstatě je to diktováno touhou, postavit se do záře minulosti.« – »Proč nestáti na vlastních zásluhách?« (Kozák).

Církve ztrácejí posici za posicí a žádných nových nedobývají a nikde se neuplatňují jako veřejný, kulturní čini-

tel. Byla nejhroznější válka, jakou kdy svět viděl. Ony se v ní ztratily. Vystala sociální otázka, ony za ní pokulhávají, ale nikde nevedou. Válka zanechala mnoho duševně chorých, ony je neléčí.

Jen jedno činí: hájí své staré posice na ústupu. Spojují se na obranu proti vzrůstajícímu odporu proti církevnictví.

Ani jeden ze základů, na kterém byly církve kdys postaveny, nezůstal neotřesen nestranným vědeckým badáním. Nebo kdo věří dnes, že bible, Starý a Nový zákon, je Písmem od Boha zvláště vnuknutým? Kdo věří, že kněz nebo duchovní je zvláštním člověkem, který má k Bohu blíž než někdo druhý? Kdo věří, že Bůh, ta vesmírná, všeobsáhlá Jsoucnost, obsahující biliony slunečních soustav, je zvláště zainteresovaná na tom, jaké roucho některý kněz obléká a jakým obřadem víru své církve projevuje?

Proto volám: domysleme své osvobození také nábožensky. Postavme se jeden každý na stupeň, který odpovídá našemu skutečnému poznání a citění, aby nastala vnitřní harmonie, která jest podmínkou silného charakteru, dobrého zdraví, radostných nálad a vítězného, tvůrčího života.

Věřím s Masarykem, že »nestačí nám už mluvit proti klerikalismu atp. – máme povinnost nábožensky pracovat.«
To znamená dnes především, aby se fi, jimž náboženství je drahé, proti církvím semkli«. ?

Pro českého člověka náboženského vidím jen tři cesty. Nepočítám s těmi, kteří z pověrčivosti, pohodlí neb z nevědomosti zůstávají římany. Kdo chce konservovat staré náboženské památky a myšlenky a jen trochu je přizpůsobit nové době, kdo skutečně věří co učí českobratrské katechismy o biblí jako neomylném božím zjevení, o zázracích, o pádu Adama a hněvu božím, a potřebě krve na usmíření Boha, o nebi a pekle, andělich a ďáblech, o zázračném narození Ježíše a o jeho zmrtvýchvstání a nanebevstoupení a jeho příchod k soudu atd., komu nevadí, že bible byla vždy dobrou oporou jak pro otroctví tak pro militarism a srovnávala se se všemi starými společenskými řády, ten může s dobrým svědomím vstoupit do některé z českých evangelických církví.

Do druhé skupiny počítám církev čsl. Zachovala dost z církve katolické, aby usnadnila přechod, a je dost po-
CCSH

kroková, kritická a snášenlivá, aby umožnila vývoj. Přijímá bibli kriticky, uznává vývoj v náboženství a uznává jenom jednoho Boha. Pro všechny, kteří opouštějí Řím a potřebují církev, kněze a nějaké obřady, je čsl. církev nejlepší.

Do třetí skupiny počítám všechny ostatní. Nebude snad možné je nikdy úplně spojit, ale je možné vytvořit mezi nimi takový předvoj onoho náboženství budoucnosti, které bude odcírkevněné, odpolitované a všech pover zbavené. A tímto předvojem bude a je už Svobodné bratrství.

V poslední době učinila světská společnost rychlejší pokrok, nežli církve byly s to následovat. V době monarchie dělila se šlechta s lidem o vládu.

Šlechtě odpovídali v církvi kněží a církevní hodnostáři. Jestli jsme postavili požadavek, aby vláda věcí našich vrátila se k nám, a tím svrchovaným vládcem aby byl národ sám, čím více je nutno takový požadavek postaviti ve jménu náboženství.

Není nejmenších pochybností, že ku pěstění ryzího náboženství není potřebí žádných prostředníků ani augurů ani zvláště pro prostředkování u Pána Boha vyškolených lidí.

Všecko, co je v náboženství hodnoctného, dovede vykonati i nejprostší člověk bez jakýchkoli učeností. Je to láska především, je to upřímnost, je to mravní ryzost a čistota, je to krásný charakter. Proto byli to vždy lidé prostí, kteří přinášeli nápravu a obnovu náboženství: Ježíš, Valdus, Řehoř, Chelčický. A kde se vyskytli lidé učení, nevynikli proto, že byli učení, (nebo učených bylo vždy dost a vždy jen málo lidí vyniklo), ale vynikli svojí prostotou, svojí dětinnou oddaností k poznané pravdě, svou velikou láskou k lidu, kterému sloužili.

Učenosti a moudrosti bylo potřebí k činnosti organizační, literární a obranné, ale nebylo jí potřebí ku konání toho, co je podstatným v náboženství. Učenosti bylo také potřebí, aby se zabránilo slepému fanatismu a úzkoprsému sektářství - ač tatáž učenost ještě častěji napomáhala k hájení pover, fanatismu a kněžské panovačnosti.

A jedná-li se o nějaký obřad, který bychom uznávali za nutný, je potřebí rozšířit poznání, že když ten obřad vykoná prostý člověk s dobrým charakterem, má nejméně tutéž platnost, jako když jej vykoná kdokoli jiný. A naučit se obřadu není tak těžké, aby to prostý člověk, který umí číst, nedovedl.

Kdykoli v našem národě vytryskl živý pramének čistého náboženství, obyčejně jeho hlasateli byli zprvu »neodborníci«.

Teprve později bylo vše zařízeno více úředně, cechovnický odborně a největší starostí věřících už nebyl vnitřní život a bratrství: Šlo hlavně o potřeby kněžské a církevní. A tak bylo vytvořeno mnoho věcí, které pravé, vnitřní náboženství spíše dusily než aby prospívaly.

V dnešních spiritistických kroužkách vidím nejlepší důkaz, že lidové, necírkevní náboženství je možné. Několik osob začne se pravidelně shromažďovati v bytě některého účastníka nebo v najaté místnosti a vytvoří jistý způsob, který umožňuje se vzdělávati i bez učeného vůdce. Stává se, že prostá, neučená žena povstane v úloze media a promluví řeč, za kterou by se žádný kněz nemusel stydět.

Když se nám podaří přesvědčiti účastníky, že ve většině případů mluví skrze medium jeho vlastní duch, že není nutno upadati do bezvědomí, aby se uvolnily prameny dojmů podvědomí, potom jsme vytvořili základ pro náboženská shromáždění, která lze konati všade a všem a lepší než dnešní kněží dovedou: bohoslužby bez pověr a církevního balastu.

Zatím nám postačí prostá řeč anebo přečtení vybraných statí se zpěvem, se sugescemi a utišováním mysle. Cestou experimentu dospějeme postupně k nejlepšímu způsobu pěstění zbožnosti a duchovního života v malých skupinách. Několik skupin spojíme v pracovní sbor, a několik takových sborů bude tvořit (ústředí). Vše ostatní se dostaví cestou zdravého vývoje – a necháme starosti o církve, kněze, kostely a obřady jiným lidem.

Tak domyslíme své osvobození v ohledu náboženském, když náboženství odcírkevníme, odpolitizujeme, kouzel kněžských zbavíme a učiníme je služkou pravé lidskosti, služkou Boha, který trůní v srdcích a duších lidských.

Vždy vycházejme od nejvyššího, nejširšího a nejmravnějšího pojmu Boha, jako duše naší duše a života každého života. Kdybychom ho hledali kdekoli mimo sebe, vzdalovali bychom se od něj. Kdybychom věřili, že je kněží bližší než jinému člověku, dělali bychom Boha stranníkem kněží. Kdybychom věřili, že je více přítomen v nějakém obřadu nebo v svátosti než v životě našeho života – dělali bychom jej kouzelníkem. Kdybychom věřili, že potřebuje nějakého prostředníka nebo přímluvce, dělali bychom jej spoluvinníkem vši protekce a všeho stranictví.

medium

asociace
= společnost
náboženská

Bližší než dech a než tlukot vlastního srdce jest On. ^{Bůh!}
Nemůže nikdy býti vázán na místo, čas, obřady a roucha.

Kde dva neb více se spojují v Jeho jménu, tam On je jejich pojitkem a posvěcením jejich svazku.

Každý člověk je vtěleným synem božím, v každém zápasí Bůh o vyšší projev. Jako slunce za to nemůže, že jeho paprsky se jinak odráží v hladině čistého potoka než v nějaké stoce, tak Bůh za to nemůže, že některý člověk není ještě tam, kde bude snad za několik tisíc let.

Církev učí, že náboženství stává se hodnotnějším pro něco, co někdo za nás koná nebo někdy konal (Ježíš – odpustky). My si uvědomíme, že každý je jen tím, čím je sám, osobně a přítomně, svými činy, svým charakterem, svým životem. Připočítávají někomu něčí zásluhy jinak než jako podněty k mravnímu jednání, je zhoubné pro mravní výchovu.

Církev kladou velkou váhu na říkání jistých slov a jmen a na časté jich opakování, jako Bůh, Ježíš, křesťan, bratr. Nám budou slova vedlejší, za to stav mysle, snaha, čin, život, charakter bude vším.

Církev kladou důraz na pevnou konfesi, nejrady s nějakým hodně starým ocejchováním. Kladou dále důraz na pravidla, příkazy. My naproti tomu položíme důraz na vývoj, vzrůst, pohyb, na vyvíjení mravní síly a přirozených schopností člověka.

Církvím stojí nejdříve usnesení koncilů, sněmů, synod – nám stůž výše suverenní osobnost člověka a dobré svědomí.

Církvím je člověk prostředkem k něčemu, jako býval prostředkem mocných v ohledu politickém. Člověk dle církví se narodil, aby někoho uctíval, poslouchal a byl tak řečeno materiálem k vykonávání neb provádění něčeho. V našem pojetí buď člověk sám sobě účelem. Čím je člověk dokonalejším, tím větší zisk pro Boha, který svého cíle dosahuje vždy dokonalejším vyjádřením sebe v člověku.

Církev považují sebe, své obřady a všechny náboženské projevy za účel, pro který je člověk prostředkem – my považujeme naopak církev, obřady, náboženství a všechno lidské jen za prostředek pro člověka, aby se stal šťastnějším a dokonalejším.

Církev učí, že bohoslužba je něčím, co se může odbyti mezi člověkem, jedincem a neviditelným Bohem nebo něčím

nadlidským. Až tak daleko jdou, že tvrdí, že už pouhá účast na něčem, co někdo jiný koná, je bohoslužbou. My naproti tomu si uvědomujme, že pravá bohoslužba nemůže se odbyti bez účasti člověka, kterému prokazujeme nějakou službu nebo mu nějak projevujeme své bratrství neb přátelství.

S těmito zásadami, bratří a sestry, jsme ve společnosti největších geniů náboženských v celém světě a ve všech dobách, ale zvláště v naší české historii.

My však musíme jíti krok dále a nespokojit se domýšlením — naše domýšlení musí vyústit činy.

Budme také v něčem prvni.

Dejme Bohu v nás příležitost, aby se projevil skrze nás ve vytvoření živé, bezcírkevní, tvůrčí náboženskosti, která by umožnila po celé drahé vlasti vytvoření bezpočetných skupin, které by dále šířily duševní zdraví, radostný, tvůrčí život, soulad duší.

Potom jsme nežili nadarmo. Potom nezůstane v Čechách pomníků krásnějších, než budou takové duše novým životem jásající, jako předvoj lepší budoucnosti a plného osvobození drahého národa.

Spisy Dr. N. F. Čapka :

Cestou k obrodě (moderní náboženská orientace) Kč 2.—.
Silná vůle (Jak vycvičiti vůli) Kč 1.50. — Písně Svobodného bratrství Kč 1.50. — »Cesty a Cíle«, list nové generace, roč. Kč 12.—. — Bůh anebo člověk Kč 1.—. — Praha s hlediska světového Kč 1.—. — Revoluční úkoly moderní církve Kč 1.—. Náboženská výchova dětí Kč 1.—. — Je racionalism oprávněn? Kč 1.—. — Proč v Svobodném bratrství zavrhuje víru v zázraky? Kč 1.—. — Věčné mládí Kč 2.—. — Základní idee Svobod. bratrství Kč 1.—. — Náboženské řešení sociální otázky Kč 1.—. Nálada Kč 9.—. Rytmus tvůrčího života Kč 9.—.

K dostání v „Unitaria“, Praha I., Karlova 8.

Vydavatel N. F. Čapek, Praha I., Karlova 8. - Tiskl K. Mašin, Kladno.